

Kako izboljšati medgeneracijsko sožitje v Sloveniji

Avtorici: Slavica Golob, Mateja Kožuh Novak

Ljubljana, 19. oktober 2015

NIJZ Nacionalni inštitut
za javno zdravje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

The Active and Healthy Ageing in Slovenia has
received funding from the European Union.

KAZALO

1. Uvod	3
2. Namen in cilj	4
3. Analiza stanja na področju medgeneracijskega sožitja in sodelovanja v sodobni Sloveniji	5
4. Prikazi primerov strateških rešitev izbranih drugih držav	17
5. Primeri dobrih praks v mednarodnem prostoru	20
6. Predlogi aktivnosti za izboljšanje medgeneracijskega sožitja v Sloveniji	20
7. Zaključek	22
8. Literatura	23

1. Uvod

Demografske spremembe, s katerimi se soočamo v zadnjih desetletjih v Sloveniji, Evropi in svetu, v marsikateri družbi že močno načenjajo medgeneracijsko sožitje. Stanje v Evropi poslabšujejo liberalno tržno gospodarstvo, ki načrtno siromaši del prebivalstva, zastareli stereotipi o starejših in starosti, ki so zlasti v novih demokracijah v Evropi trdovratno zasidrani, in finančna kriza, v kateri je mnogo mladih ljudi ostalo brez dela ali pa ga nikoli ni uspelo dobiti. Marsikje je hitro spreminjajoče se medgeneracijsko razmerje postalo tako kot splav, istospolna usmerjenost, migranti, dobrodošla tema za politične in gospodarske manipulacije prebivalstva.

V letih »suhih krav« so se načrtovalci razvoja družb soočili z dejstvom, da staranje prebivalstva ne zajema le starejših, ampak zadeva vse generacije (Dykstra 2007).

Spremenjena demografska razmerja med generacijami silijo države k smiselni in produktivni ureditvi novih razmerij med generacijami. Če se morajo danes boriti za svoje pravice starejši, se utegne slika v naslednjih desetletjih bistveno spremeniti, saj je zelo verjetno, da bo ostala oblast v rokah sedanje generacije politikov tudi, ko se bo ta postarala. Glede na to, kako se danes počutimo starejši v dolgoživi družbi, utegnejo biti trenja med generacijami v bodočnosti hud problem, če ne bomo danes pričeli urejati nova generacijska razmerja v družbi. Dolgoživa družba potrebuje medsebojno razumevanje, spoštovanje in solidarnost, kar pa je v diametralnem nasprotju z neoliberalno miselnostjo, ki poudarja mladost, samoiniciativnost in podjetnost tudi na račun tistih, ki niso mladi, samoiniciativni in podjetni. Potrebna bosta tehten premislek in veliko modrosti, da ne bo prišlo do nepotrebnih trenj, predvsem pa bo treba dati prednost dobrim praksam na področju medgeneracijskega sodelovanja, ki jih ni malo v evropskem prostoru. »Človek je že tako narejen, da je vsak *jaz* posledica *mi*, piše Dušana Findeisen (2011).« Zato bodo generacije toliko sodelujoče, kolikor jim bomo to omogočali in kolikor jim bomo to dopustili.

O medgeneracijskem sožitju ali potrebi po njem moramo razpravljati na treh ravneh: na ravni družine, lokalne skupnosti in države.

Družina je osnovna človeška celica, ki omogoča posamezniku relativno varno preživetje. G. Čačinovič (1998) govori o družini kot o »prostoru, kjer se človek mora naučiti preživeti.« Družinske obveznosti so generalizirana pričakovanja o medsebojni odgovornosti družinskih članov (Finch in Mason 1990). Medsebojne obveznosti v družini so v različnih kulturah različne. Bolj ohlapne so v deželah, kjer imajo visoko raven socialnega varstva (Dykstra 2007). Razmerja v družini se opazneje spreminjajo zadnjih dvesto let. V klasični večgeneracijski družini v predinformacijski družbi so imeli stari starši pomembno vlogo v vzgoji vnukov, kar je vzdrževalo medgeneracijske vezi in je tudi vplivalo na položaj starejših v družini. Z osamosvojitvijo mladih in pogosto selitvijo mladih družin stran od staršev se vezi med starimi starši in vnuki rahljajo.

Generacije so v zadnjem stoletju dosegle izjemen razvoj znanja na materialno-tehničnem in naravoslovnem področju, medtem ko so znanje in možnosti za kakovost osebnostnega razvoja in medčloveškega sožitja zelo zaostali – prav to dvojje pa je odločilnega pomena za kakovostno staranje in solidarno sožitje med generacijami. Findeisen (2005) meni, da bi bilo treba zmanjšati odvisnost

družbenega položaja od zaposlitve ter že v procesu zgodnje vzgoje in izobraževanja poudarjati starost kot obdobje prenašanja spoznanj in izkušenj.

Da so bila medgeneracijska razmerja v družini vedno občutljivo področje, pričajo medgeneracijske pogodbe (preužitek), ki jih sestavljajo v večgeneracijskih družinah ob predaji kmetije mlajši generaciji. V pogodbah je pogosto zelo natančen opis, kaj mora novi gospodar zagotoviti staršem do smrti, kar priča, da življenje v večgeneracijskih družinah ni vedno idealno, zlasti ne v družinah, kjer vlada pomanjkanje. V moderni meščanski družini je podobno v primerih, ko starši ali stari starši pred smrtjo potomcem prepuščajo bivalne enote, ob tem pa si s pogodbo zagotovijo, da bodo novi lastniki skrbeli za njih, ko bodo onemogli. O občutljivosti medsebojnih odnosov generacij priča tudi lep slovenski rek: »Ti očeta do praga, sin tebe čez prag.«

Svetovna finančna kriza je pokazala, da je družina pomembna institucija, ko se eden ali več članov družine znajde v stiski (Zaviršek 2014). Vendar večina družin stisk posameznikov ali dela družin ne more kompenzirati dolgo; sožitje in sodelovanje v družini uničuje dolgotrajna stiska. »Mislim, da ta kriza ljudi ne bo povezala, pač pa jih sili bolj v to predmoderno pozicijo 'človek človeku volk', saj se solidarnost hitro izčrpa,« pravi D. Zaviršek.

Spontano medgeneracijsko sodelovanje je zelo razširjeno **na lokalni ravni** v vseh državah, ki imajo dobro razvito društveno dejavnost. Tako je zelo razširjeno medgeneracijsko sodelovanje v prostovoljnem gasilstvu, številnih humanitarnih organizacijah, planinskih društvih, lokalnih godbah, pevskih zborih in drugih kulturnih društvih, športnih društvih, različnih društvih bolnikov, v novejšem času tudi v okoljevarstvenih društvih.

Najmanj je narejenega na področju skrbi za krepitev sožitja med generacijami na **ravni držav**, ki bi morale prve začeti akcije za novo medgeneracijsko pogodbo, saj so v vladah in ob njih zbrani največji nacionalni strokovnjaki, od katerih prebivalstvo pričakuje, da bodo pravočasno zaznali spremembe v družbenem telesu in njihove posledice in pravočasno in neboleče prilagajali razmere v družbi nastajajočim spremembam. V novih demokracijah je zlasti težak položaj starejših, kjer so bili starejši kot protagonisti pretekle oblasti zaradi brezobzirne privatizacije skupnega premoženja s strani mlade, podjetne in pohlepne politično kapitalske naveze, načrtno odrinjeni. Načrtno razslojevanje prebivalstva, ki je poglobilo revščino velikega števila družin, tudi z označevanjem starejših kot zajedavcev dohodkov mladih, in z zlorabljanjem demografskih sprememb kot grožnjo mladim, je marsikje povzročilo in povečalo nestrpnost med generacijami, ki jih je svetovna finančna kriza v preteklem desetletju samo poglobila.

2. Namen in cilj

Namen prispevka je pripraviti piscem nacionalne strategije aktivnega in zdravega staranja pogled starejših na medgeneracijsko sožitje in sodelovanje v Sloveniji in predloge za izboljšanje sedanjega stanja.

Cilj izboljšanje medgeneracijskega sodelovanja in sožitja v Sloveniji.

3. Analiza stanja na področju medgeneracijskega sožitja in sodelovanja v sodobni Sloveniji

Z rastjo življenjskega standarda vseh plasti prebivalstva, z izboljšanjem javne higiene (dostop do zdrave pitne vode, ureditev odplak, izobraževanje) in z vedno večjo dostopnostjo učinkovitega javnega zdravstvenega sistema je pričelo tudi v Sloveniji po drugi svetovni vojni rasti pričakovano trajanje življenja in pričakovano trajanje obdobja zdravega življenja. V obdobju 1960 do 2014 se je pričakovano trajanje življenja pri obeh spolih dvignilo za 12 let (Si-stat 2016), znižala pa se je tudi razlika v pričakovanem trajanju življenja med spoloma. K naraščajočemu številu starejših v začetku novega stoletja prispeva tudi povojna baby boom generacija, k spreminjanju razmerja med generacijami pa tudi hitro padanje rojstev v zadnjih treh desetletjih. Vsi ti pojavi v Sloveniji hitro spreminjajo demografska razmerja v prvi polovici 21. stoletja.

Druga polovica dvajsetega stoletja je prinesla velike spremembe v življenje slovenske družine in družbe. Pospešeno zaposlovanje kmečkega prebivalstva v industrijskih centrih je prispevalo k razpadu večgeneracijskih družin. Polna zaposlenost prebivalstva, pospešena stanovanjska gradnja in sorazmerno lahko dostopna eno- in dvogeneracijska stanovanja v državni lasti ali v lasti podjetij ter urejen pokojninski sistem so povečali samostojnost in neodvisnost eno- in dvogeneracijskih družin. Sorazmerna majhnost slovenskega prostora, polna zaposlenost in načrtna decentralizacija industrije v Sloveniji v šestdesetih letih prejšnjega stoletja so omogočile mnogim družinam, da so mlade družine ostale blizu svojih staršev, kar je pomagalo tako mladim (varstvo otrok, pomoč v gospodinjstvu) kot starim (pomoč mladih bolnim in onemoglim staršem).

Po drugi svetovni vojni se je v Sloveniji tako kot drugje v Evropi širila vizija socialne države, ki naj pomaga posamezniku, družini in lokalni skupnosti s ciljem dvigniti kakovost življenja slehernika. Država je načrtno podpirala in spodbujala medsebojno solidarnost prebivalstva (javno zdravstvo in šolstvo, brezplačne počitnice za socialno šibke otroke, pokojninski sistem, lokalni samoprispevki,..). V pomoč mladim staršem so bili zgrajeni vrtci in šolsko varstvo, podjetja so razvijala počitniške zmogljivosti za družine svojih delavcev, država je v zadnjih treh desetletjih prejšnjega stoletja pospešeno gradila domove za starejše, ki so družinam olajšale skrb za bolne in invalidne. Razvijati se je pričela oskrba starejših na domu. Z različnimi denarnimi pomočmi je država pomagala socialno šibkejšemu delu prebivalstva.

Z vzponom neoliberalnega kapitalizma, ki je prinesel visoko brezposelnost zlasti najmlajših in najstarejših delavcev, solidarnost med generacijami umira, kar je v dolgoživih družbah v nasprotju z zdravo pametjo, saj bo hitro naraščajoče število starejših v naslednjih treh desetletjih brez spodbujanja solidarnosti povzročilo veliko nestrpnosti med prebivalstvom. V raziskavi Eurobarometra 2009 je 23 % vprašanih prebivalcev Slovenije menilo, da so starejši breme za družbo, kar 62 % vprašanih pa dopušča možnost, da zaposleni ne bodo več želeli plačevati prispevkov za starejše, (povprečje v EU 55,0 %).

Zgodnje upokojevanje odpuščenih starejših delavcev je dodatno obremenilo pokojninski sistem, ki ga je konec devetdesetih poleg zmanjšane števila zaposlenih za skoraj milijardo evrov letno osiromašil ukrep parlamenta, ki je razpolovil prispevek podjetij v pokojninsko blagajno. Po prispevku za socialno varstvo se Slovenija uvršča med 6 držav, ki dajejo najnižji odstotek državnega proračuna za socialno varstvo (33,2 %, EU 27 39,8 %) sodi med spodnje štiri države EU po prispevku delodajalcev za socialno

varstvo (Slovenija 26,3 %, EU 27 36,3 %) in je prva država v EU po prispevku socialno ogroženih oseb samih (protected persons) (38,2 %, EU 27 20,1 %) (Eurostat 2013).

Pokojninske reforme nedomiselnost povišujejo starostno dobo upokojevanja in pretirano znižujejo pokojnine novo upokojenih, kar ustvarja novo skupino najrevnejših med upokojenci. Ti postajajo odvisni od pomoči mnogih slabo plačanih in brezposelnih otrok in zato nujno potrebujejo dodaten zaslužek za osnovno preživetje. Tega pa država s podporo sindikatov onemogoča, kar dodatno načinja medsebojno solidarnost med generacijami.

»Ko govorimo o drugih generacijah, pričakujemo, da so dejavne, ko govorimo o starejših, pričakujemo, da niso dejavni« piše D. Findeisen. »Ker pričakujemo, da starejši ne bodo dejavni, ker v resnici ne priznavamo dejavnosti starejših in nas ta moti, smo si tudi izmislili pojem dejavnega staranja. Toda dejavno staranje ni mogoče, kadar družba ne dopusti in ne omogoči dejavnega staranja. Kadar dejavno staranje ni kulturno sprejemljivo. Dejavno staranje ni mogoče, če starejših ne prepoznamo in priznamo tudi v njihovi resnični drugačnosti; kadar najrazličnejše skupine starejših obravnavamo kot homogeno družbeno skupino, tako da ji določamo potrebe in zmožnosti. Toda starejši niso homogena skupina, niso homogena skupina delavcev, niso homogena skupina potrošnikov, niso homogena skupina volivcev, niso homogena skupina učencev. Starejši so bolj različni, kot so različni mladi. Razumljivo, njihova različnost se je oblikovala skozi vse življenje, to pa je daljše od življenja mlajših. Dejavno staranje je v različnih obdobjih starosti različno. So politiki že pomislili na to?«

K slabšanju odnosov med generacijami prispevajo tudi strokovnjaki različnih strok, ki se trdovratno držijo preživelih stereotipov o starejših in staranju in s tem oblikujejo podobo o starejših pri mlajših generacijah. Za gospodarstvenike so starejši delavci neproduktivni, prepogosto izostajajo z dela zaradi bolezni, za socialno stroko so vsi starejši potrebni varstva, zdravstveni delavci imajo vse starejše za bolnike, politiki označujejo vse organizirane skupine starejših, ki so preživele politične spremembe v devetdesetih, za ostanek »zločinske« preteklosti. Tudi pri nas mlajše generacije, ki jih spodbujajo razni strokovnjaki in »strokovnjaki«, gojijo odnos do starejših kot so zapisali Irci v svoji strategiji aktivnega staranja: »Starejše pogosto gledajo kot bolno in invalidno skupino, ki nič ne prispeva k razvoju družbe in je odvisna od socialne države. V zadnjih letih se je pojavil drug stereotip o starejših kot skupini zdravih, finančno preskrbljenih ljudi, ki izrabljajo socialno državo, čeprav bi lahko storitve plačevali sami.« Zanimivo in razprave vredno je stališče strokovnjakinje in raziskovalke, predstavnice srednje generacije (Hlebec 2012), ki trdi, da sta najbolj obremenjeni srednji generaciji, saj dajeta »navzdol-mladim« in »navzgor-starim« več, kot od njiju prejmeta. Če traja obdobje dajanja otrokom s strani staršev 20 do 25 let, traja obdobje, ko mora srednja generacija skrbeti za onemogle starše, od 3,5 do 7 let (SILK 2010). Pri tem pri skrbi za onemogle starejše niso zanemarljive partnerice in partnerji onemoglih, saj več kot 50 % starejših, med njimi 80 % moških, starejših od 69 let, še vedno živi v paru (Zveza društev upokojencev Slovenije 2015). Tu se kaže stereotipni odnos srednje generacije do starejših, saj ne upoštevajo, da polovica starejših od 69 let v Sloveniji živi popolnoma samostojno (Kožuh Novak 2015), 35 % pa jih potrebuje le občasno pomoč, kjer so pred obremenjenimi otroci primarna izbira za pomoč partnerji, sosedje in prijatelji. O vsem, kar naredijo starejši za mlajše generacije, pa tako politiki kot strokovnjaki molčijo, na kar opozarjajo mednarodni strokovnjaki, ki raziskujejo pogoje sožitja v dolgoživih družbah (Piekkola 2004).

Po drugi strani se starejši mlajših generacij in njihovega znanja, zlasti na področju informatike, podjetništva, manipulacij z denarjem in nepremičninami, bojijo, zato se v komunikaciji z mladimi podzavestno postavljajo v obrambni položaj, kar oteži komunikacijo med generacijami.

Družina je mesto, kjer sta v Sloveniji medgeneracijsko sožitje in medsebojna pomoč še vrednota in za razliko od razvitejših držav zahodne Evrope še pomembno prispevata k preživetju posameznika in družine kot celote (Hlebec in Filipovič 2009). V slovenski družini je pomembna pomoč staršev pri varstvu vnukov, oskrbi bolnih otrok, pri zagotavljanju stanovanjskih možnosti mladih družin bodisi fizično ali z denarno pomočjo, pri finančnih stiskah, v katerih se znajdejo mlade družine (Zveza društev upokojencev Slovenije 2009). Rezultati raziskave v programu Starejši za starejše (Zveza društev upokojencev Slovenije 2015) kažejo, da 55 % starejših od 69 let, ki živijo v lastnih gospodinjstvih ali skupaj z otroki, tem pomaga v gospodinjstvu, pri varstvu otrok in bolnih, z denarno pomočjo ali s stanovanjem.

Na drugi strani pa je prav tako pomembna pomoč potomcev bolnim in onemoglim staršem. Rezultati evropske raziskave SILK 2010 kažejo, da ženska v Sloveniji pri 64 letih lahko pričakuje še 21 let življenja, od tega 7 let odvisnosti od pomoči drugih. Enako star moški lahko pričakuje še 17 let življenja, od tega 3,4 leta odvisnosti od pomoči drugih. Na podlagi podatkov, ki jih zbiramo v programu Starejši za starejše, ocenjujemo, da je v Sloveniji letno okoli 38.000 bolnih in onemoglih starejših od 69 let, ki potrebujejo celodnevno oskrbo. Če vzamemo, da je v domskem varstvu okoli 15.000 starejših in da je 80 % teh potrebnih celodnevne oskrbe, skrbijo za 26.000 (70 %) bolnih in onemoglih starejših v celoti ali delno njihovi svojci in to, kot kaže raziskava SILK (2010) in raziskava ZDUS (2009), vrsto let. Po podatkih programa Starejši za starejše živi 52 % starejših od 69 let v paru, kar pomeni, da precejšen del oskrbe bolnih in onemoglih svojcev pokrijejo starejše ženske. 9.425 bolnih in invalidnih, med njimi jih je večina starejših od 69 let, pa je bila v letu 2013 deležna oskrbe na domu, kar je pomembna dnevna pomoč neformalnim negovalcem.

Trend neoliberalne filozofije, ki se delno pokriva s pričakovanji starejših, je oskrba bolnih, invalidnih in onemoglih v domačem okolju. Oskrba na domu se razvija, a ob nizkih pokojninah (januarja 2016 je imelo pokojnino nižjo od praga revščine za enočlansko gospodinjstvo 259.324 (56 %) prejemnikov pokojnin – ZPIS 2016) mnogim bolnim in onemoglim vsakodnevna oskrba na domu ne bo dosegljiva brez finančne pomoči svojcev in/ali lokalne skupnosti.

Vse to so primeri, ki dokazujejo pomembnost medgeneracijskega sodelovanja in solidarnosti, ki bo v novih demografskih spremembah še pomembnejše, kot je sedaj.

Pomemben primer dobrega medgeneracijskega sodelovanja **na lokalni ravni** v Sloveniji so številne nevladne neprofitne organizacije na čelu z Gasilsko zvezo Slovenije. Prostovoljna gasilska društva (PGD) so tipična medgeneracijska združenja. 151.156 prostovoljcev vseh starostih se srečuje v 1.348 PGD, ki se združujejo v 120 gasilskih zvezah. Drugo tipično medgeneracijsko združenje je Planinska zveza z 287 društvi in s 54.574 člani.

Tudi mnoga športna in kulturna društva imajo medgeneracijski značaj (godbe, plesne skupine, pevski zbori) ravno tako vrsta društev bolnikov, prav tako pa se različne generacije družijo v humanitarnih in okoljevarstvenih nevladnih neprofitnih organizacij.

V novejšem času se v Sloveniji kot odgovor na demografske spremembe pojavljajo medgeneracijski centri, društva in središča. V **tabeli 1** smo zbrali podatke o tovrstnih organizacijah, ki jih je moč najti na internetu. Po skopih podatkih, ki smo jih dobili, gre pogosto za različne organizacije in programe: vrsta je novih, z novimi, inovativnimi programi, ob njih pa je tudi vrsta starih programov (ljudske univerze, enote Zveze društev za socialno gerontologijo), ki so svojim programom le spremenili imena. Vrsta organizacij ima medgeneracijske programe, več pa je takih, ki delujejo kot programi za starejše. Našli smo tudi centre, kjer ni moč razbrati, s čim se ukvarjajo. Manjka osnovna skupna shema, ki bi na spletu predstavila tovrstno dejavnost širši javnosti. Ustanovitelji so različne humanitarne organizacije, občine in mladinske organizacije.

Tabela 1: Seznam medgeneracijskih centrov v Sloveniji

ZAP. ŠT.	NAZIV CENTRA	USTANOVITELJ	LETO USTANOVITVE	ŠT. UPORABNIKOV	Okvirni program
1	Regijski center medgeneracijskega druženja Celje	Javni zavod SOCIO, Celje	2012	1.322	Informiranje, ozaveščanje in izobraževanje vseh generacij, svetovanje starejšim o možnih oblikah pomoči in aktivnega druženja ter hkrati razvijanje novih oblik pomoči starejšim in ponudba servisnih storitev, ki lahko olajšajo starejšim življenje doma ali pa so v pomoč njihovim svojcem pri oskrbi starejših občank in občanov.
2	Medgeneracijski center Radovljica	Ljudska univerza Kranj, Medgeneracijski center Gorenjska	2013	509	Medgeneracijski center Gorenjska ljudem omogoča, da se vključujejo v čim več aktivnosti v lokalnem okolju. Obiskujejo najrazličnejše programe, delavnice in se udeležujejo enkratnih predavanj. Najbolj jih zanimajo teme, povezane z osebnostno rastjo, zdravjem, računalniškim opismenjevanjem, fotografijo. Z navdušenjem obiskujejo energijsko telovadbo, vrtnarijo na biodinamičnem vrtu in podobno. Medgeneracijski center Gorenjska je odprt prostor za druženje različnih generacij, ki se spoznavajo in aktivno družijo.
3	Medgeneracijski center Kranj		2014	372 na mesec	
4	Hiša sreče, Jesenice		2015		
5	Hiša Sadeži družbe Črnomelj	Slovenska filantropija, Združenje za promocijo	2014	1.359	Namen projekta je spodbujanje sodelovanja in povezovanja osnovnih in srednjih šol z društvi upokojencev in drugimi prostovoljskimi organizacijami ter društvi, ki vključujejo starejše. Sadeži družbe je projekt ustvarjanja in krepiteve vezi

6	Hiša Sadeži družbe Vipava	prostovoljstva	2014	1519 letno	med mladimi in starejšimi, vzgoje v strpnost, solidarnost in medsebojno razumevanje. Temelj projekta je prostovoljsko delo mladih za starejše, ki živijo doma, in starejših za mlade. V projekt se lahko vključijo šole, društva in druge organizacije, ki želijo spodbuditi razvoj medgeneracijskega prostovoljstva. Dejavnosti: dnevne medgeneracijske aktivnosti; razvoj in promocija medgeneracijskega prostovoljstva; izobraževanje in osveščanje; svetovanje in informiranje, skupine za samopomoč, zagovorništvo, telefonsko svetovanje, razvoj novih storitev (Prostovoljski servis); medgeneracijsko učenje, ki spodbuja transfer znanja in izkušenj med generacijami v obe smeri; individualna učna pomoč; usposabljanja na temo komunikacije med generacijami; koordinacija aktivnosti med različnimi izvajalci na področju medgeneracijskega sodelovanja, izmenjava dobrih praks, mreženje in povezovanje; promocija medgeneracijskega sodelovanja.
7	Hiša sadeži družbe Murska Sobota		2008	2.120	
8	Hiša Sadeži družbe Žalec		2014	1.340	
9	Hiša generacij Laško	CSD Laško	30.11.2005	beležijo obiske 6.000-7.000 letno, cca 300 različnih uporabnikov na mesec (odvisno od aktivnosti)	
10	Medgeneracijski center Slovenske gorice,	Zavod medgeneracijski			

	Lenart	center Lenart			
11	Medgeneracijski center Šentilj	občina Šentilj	2015	v januarju in februarju 2016 312 udeležencev 42 dogodkov	Uporabniki raznovrstnih izkušenj, znanj, spretnosti in sposobnosti, različnih pričakovanj in pogledov, se v prostorih centra srečujejo, sodelujejo in razvijajo povezovalne navade, kot so podpiranje, opogumljanje, poslušanje, spremljanje, zaupanje, spoštovanje, pogovor o razlikah in učenje drug od drugega. Center omogoča razvoj aktivne socialne politike občine in nudi pogoje za samostojno in kvalitetno življenje v domačem okolju, povezovanje generacij in različnih deležnikov za partnersko, trajnostno in usklajeno izvajanje raznovrstnih socialnih storitev in programov. Namenjen je druženju, usposabljanju, oblikovanju socialne mreže, krepitvi medsebojne pomoči, prostovoljstva in solidarnosti ter razvijanju medgeneracijskega sodelovanja. Nudi priložnost, da mladi s svojimi idejami soustvarjajo programe in aktivnosti centra ter tako pridobijo dragocene izkušnje, morda tudi za svojo poklicno pot.
12	Medgeneracijski center	Dom upokojencev Idrija	2014	15-50 obiskovalcev na dejavnost (odvisno od dejavnosti), podatkov na letni ravni nimajo	gibalne vaje, umsko staranje, tečaji ročnih del in kuhanja, jezikovni tečaj, hiša eksperimentov, fotografski tečaj, izobraževanja

13	Hiša sožitja - medgeneracijsko središče Novo mesto	Društvo upokojencev Novo mesto	2013	1691 v letu 2015	Krožki (literarni krožek sekcije Snovanja, likovni krožek sekcije Jutro, ure pravljic z vnučki); ustvarjalne delavnice (domača obrt, ročna dela, kuhanje in aranžiranje); kulturne prireditve in razstave (literarni večeri, likovne razstave, razstave izdelkov domače obrti in ročnih del, knjižnica/čitalnica); predstavitve in promocije (predstavitve novih zdravil, ortopedskih pripomočkov, predstavitve dejavnosti in programov drugih izvajalcev); izobraževanje (za promocijo zdravja, za varnost v prometu, o nasilju nad starejšimi, obiskovanje gledaliških in glasbenih predstav, o starostnih boleznih, računalniško opismenjevanje); športne in družabne aktivnosti (balinanje, pikado, veslanje, šah, pohodništvo, streljanje z zračno puško, športni ribolov, kegljanje, veleslalom, kolesarjenje, ulični teki, plavanje, namizni tenis, badminton, odbojka na mivki, korektivna telovadba, kartanje), informacijski center (programi za starejše - info-točka, info točka za e-upravo, borza znanja)
14	Sofija - medgeneracijska hiša Lendava	občina Lendava	2013	ne delujejo več aktivno, letos so organizirali le par dogodkov, na posamezno aktivnost pride od 10 do 20 oseb	Medgeneracijska hiša Sofija v Lendavi je prostor za druženje občanov in občank Lendave ter ostalih, ki se želijo izobraževati na področju osebnostne rasti in trajnostne kulture bivanja.

15	Medgeneracijski center Hudinja, Celje (Osnovna šola Lava Celje, program medgeneracijskega sodelovanja?)	samostojna NVO	2010		Prostovoljska organizacija, ki je bila v letu 2010 ustanovljena na izhodiščih potreb življenja; na prepoznavnem upadanju kakovosti življenja in vedno večjemu razhajanju med zmogljivostjo države in potrebami po obvladovanju pogojev življenja na – še sprejemljivi ravni; ustanovljena je bila na izhodiščih sistemske opredelitve vloge Civilne družbe pri uravnavanju razhajanj med zmožnostjo države in dejanskimi potrebami na področju vzdrževanja kakovosti življenja.
16	Medgeneracijski društvo za kakovostno starost Laško	CSD Laško	2005		Ustvarjalne delavnice, kulturne prireditve, rekreacija, predavanja, tečaji, razstave.
17	Medgeneracijsko središče Vitalis Ljubljana	samostojni Zavod medgeneracijski center Vitalis	2014	7 rednih mesečnih uporabnikov	Plačljivo za uporabnike - aktivnosti se plačajo mesečno; rekreacija za starejše, ki jo vodijo mladi strokovnjaki, izleti, jezikovni tečaji, različne vadbe.
18	Medgeneracijsko središče Komenda	samostojni Zavod medgeneracijski center Komenda	2007	120 uporabnikov na leto	Medgeneracijske skupine za kakovostno starost, medgeneracijski računalniški in jezikovni tečaji, tečaji za kakovostno starševstvo, eksperimenti za vsakogar.
19	Medgeneracijsko središče Zagorje ob Savi	Mladinski center Zagorje	2013		Medgeneracijske skupine za kakovostno starost, medgeneracijski računalniški in jezikovni tečaji, predavanja.
20	Koroški medgeneracijski center 'Danes'	Občina Ravne na Koroškem, Koroški dom starostnikov Črneče, Društvo upokojencev Ravne na Koroškem	2014		Izobraževanja in predavanja, ustvarjalne delavnice, različni tečaji, rekreativne aktivnosti, prostor za druženje in ustvarjanje, za prebiranje časopisov in igranje družabnih iger.

21	Medgeneracijski center Gaber, Stari trg pri Ložu	občina Loška Dolina, IPA projekt Krepitev medgeneracijske pomoči na ravni lokalnih skupnosti - Medgen borza	2015	10 uporabnikov dnevnega centra dnevno, 698 obiskov v oktobru 2015	Samo knjižnica, izvajajo dnevno varstvo za starejše z možnostjo toplega obroka oz. dnevno druženje za starejše, dnevni center aktivnosti in svetovalna pisarna za starejše z info točko. Spodbujanju medgeneracijskega sodelovanja je namenjena sodobno opremljena otroška igralnica za najmlajše, starše, stare starše ali varuške, del stavbe pa je namenjen izvajanju humanitarne dejavnosti.
22	Medgeneracijski center Rečica ob Savinji		2015	cca. 100 uporabnikov na teden, ostalih podatkov nimajo	V nastajanju - tečaji tujih jezikov, predavanja na področju osebne rasti, urice pravljič, zgodovinski krožek.
23	Medgeneracijski center IG	občina IG	2009	prostor si deli 11 društev	Dopoldan center dnevnih aktivnosti -- DU IG, popoldanske aktivnosti društva bolnikov, večerne aktivnosti društvo mladih. Šahovsko društvo; občasno organizacija skupnih aktivnosti.
24	Medgeneracijski center Simbioza, Ljubljana	društvo Simbioza			Učenje igranja na kitaro, ustvarjalne delavnice, jezikovni tečaji, potopisna predavanja, računalniške aktivnosti, družabne igre, karte ali šah.

25	Medgeneracijski center Povzela	občina Povzela	2011		Z ustanovitvijo medgeneracijskega centra je občina želela spodbuditi predvsem starejše občane k vključevanju v različne dejavnosti. Izogniti se družbeni odtujenosti je izhodiščni cilj medgeneracijskega centra. Program je vsebinsko zelo bogat. Redno izvajajo telovadbo za starejše, nordijsko hojo, zeliščarski krožek, šahovski krožek, različne ustvarjalne delavnice in pletenje za vse generacije. Občina želi s pozitivnim odnosom do občanov ustvariti prijazno občino do vseh generacij. Širjenje novih vsebin, ki bodo pripomogle h kakovostnemu življenju starejše generacije in ustvarjanju medgeneracijskega sodelovanja, je vizija centra tudi v prihodnje.
26	Medgeneracijski dom Čepovan Nova gorica	Mladinski center Nova gorica			Programi za mladostnike in mlajše odrasle, za brezdomce, za starejše, za družine, športni, naravoslovni in mednarodni programi.
27	Medgeneracijski center Zavoda Antona Martina Slomška	Zavod Antona Martina Slomška			
28	Medgeneracijsko središče Samarijan	Zavod Karitas samarijan			Koordinirajo samopomočne medgeneracijske skupine in individualno družabništvo s starejšimi, nudijo medsosedske pomoči starejšim in osamljenim, izvajajo tečaje, seminarje in medgeneracijske taborne, širijo nove medgeneracijske skupine.
29	krajevno medgeneracijsko središče Ruše	občina Ruše			

30	11 centrov medgeneracijskega učenja	Ljudska univerza Trbovlje, Ljubljana, Nova Gorica, Maribor, Kranj, Koper, Tržič, Ajdovščina, Domžale, Krško, Novo mesto	2015		Ročna dela, igranje šaha, telovadba za starejše, tečaj računalništva, kuharske delavnice.
31	20 medgeneracijskih društev	Zveza društev za socialno gerontologijo	1987		Skupine starejših za samopomoč, ki jih vodijo mlajši; medgeneracijski tabori.

Za laično javnost je osnovni motiv za ustanavljanje medgeneracijskih centrov in uvajanje medgeneracijskih programov potreba po večjem medsebojnem razumevanju, spoštovanju, toleranci, sodelovanju različnih generacij ob demografskih spremembah, ki smo jim priča.

T. Hozjan (2011) definira medgeneracijske programe kot »vse tiste načrtovane programe, v katerih sodelujeta vsaj dve generaciji in v obliki neformalnega učenja oz. druženja izmenjujeta znanje in izkušnje ter bogatita lastno socialno mrežo in socialno mrežo preostalih akterjev.«

MDDSZ razpisuje sofinanciranje programov medgeneracijskih središč, ki organizirajo »dnevne aktivnosti, posredovanje informacij, telefonsko svetovanje, izobraževanje, osveščanje in svetovanje, skrbijo za koordinacijo aktivnosti med različnimi izvajalci na področju starejših, za razvoj prostovoljstva in za spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja.«

Strokovnjaki Inštituta Antona Trstenjaka uvajajo naziv »krajevno interdisciplinarno središče«, ki ga opisujejo kot »kompleksen model skupnostnega menedžmenta za sinergično povezavo vseh političnih, civilnih in drugih programov, služb, organizacij in drugih subjektov, ki so v skupnosti potrebni za oskrbovanje dveh vitalnih področij sožitja v skupnosti: za kakovostno staranje in za solidarno sožitje med mlado, srednjo in tretjo generacijo v sedanjih razmerah, ko ne zadostujejo več tradicionalni vzorci sožitja in se naglo večja delež starega prebivalstva. Primerna organizacijska oblika medgeneracijskega središča je zavod, ki ga ustanovijo na principu javno-zasebnega partnerstva občina in ustrezne civilne organizacije tretje, srednje in mlade generacije. Medgeneracijsko središče vodi strokovna služba, ki je specializirana za organizacijo medgeneracijske socialne mreže v skupnosti.«

Zdi se, da gre pri tej zadnji ideji za še en poizkus birokratizacije in hiperprofesionalizacije dogajanja v lokalni skupnosti s strani socialne stroke.

4. Prikazi primerov strateških rešitev izbranih drugih držav

V **švicarskem dokumentu Starejši – generacija z bodočnostjo** (Seifert in Hopflinger 2001) avtorja na vprašanje, ali imajo v Švici medgeneracijsko vojno, odgovarjata, da tudi v Švici ne drži tako priljubljena teza med strokovnjaki, da družina razpada in da Nacionalni razvojni program na temo staranje kaže v Švici izjemno harmonično sliko medsebojnega sodelovanja.

V **novozelandskem dokumentu »Pozitivna strategija staranja, k družbi za vse starosti«** (Ministry of Social Policy of New Zealand 2001) so predvideli kot del programa tudi uvajanje medgeneracijskih programov v šole in nevladne organizacije.

V **avstralskem dokumentu National strategy for an ageing Australia** (Dpt. of Health and Aged Care of Australia 2001) je eden od predvidenih ukrepov promovirati boljše komunikacijo in razumevanje med starejšimi in mlajšimi.

Na področju promocije zdravja in zdravega staranja so med drugim predvideli naslednje ukrepe, ki zadevajo vse generacije:

- Zagotoviti prebivalcem Avstralije take socialno-ekonomske pogoje, ki bodo optimizirali možnosti za promocijo fizičnega, socialnega in duševnega zdravja skozi ves življenjski cikel.

- Povečati vlogo preventivnih programov in programov zgodnjega odkrivanja bolezni v zdravstvenem sistemu.
- Razviti bolj koordiniran strateški vseživljenjski pristop k preprečevanju bolezni in invalidnosti ter vodenju teh ljudi.
- Spodbujati razvoj strategij zdravja prebivalstva vključno s starejšimi.
- Zagotoviti informacije, ki bodo ljudem omogočile suvereno sprejemati odločitve na področju izboljšanja zdravja.
- Omogočiti lokalne programe promocije zdravja.

Leta 2011, v evropskem letu aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti, je **finsko Ministrstvo za zdravje in socialne zadeve** izdalo dokument **Vedno v optimalni starosti! Finski nacionalni načrt aktivne starosti** (Ministry of Health and Social Affairs, Finland 2011).

Posebno poglavje so posvetili solidarnosti med generacijami. Naredili so obširno raziskavo o vplivu staranja na primernost dohodka. Ugotovili so, da na Finskem ni konflikta med generacijami. Se pa mora diskusija o generacijah nadaljevati zato, da se uveljavi medsebojno razumevanje. »Vsaka generacija je sestavljena iz različnih skupin, katerih vrednote, pričakovanja, znanja in način funkcioniranja so različni« so zapisali. »Razvoj sposobnosti sodelovanja in solidarnosti med generacijami zahteva identifikacijo različnih skupin, njihov način delovanja in njihove potrebe.« Solidarnost med generacijami Finci razumejo kot sožitje in enakost med njimi. Finska je socialno vzdržna družba, ki se obnaša do vseh članov družbe pošteno, ki skrbi za krepitev sožitja in enakopravnosti med generacijami, podpira zdravje, funkcijsko sposobnost in aktivno participacijo vseh starostnih skupin.

Britanci so v dokumentu **Gradimo družbo za vse starosti** (HM Government 2009) medgeneracijskemu sožitju posvetili dve poglavji. Odločili so se graditi lokalno skupnost za vse starosti.

»Starejši ljudje pogosto držijo pokonci lokalne skupnosti s prostovoljnim delom, z nego svojcev in z aktivno vlogo v življenju soseseke« so zapisali. Zavezali so se, da bo Vlada VB pripravila 5,5 milijonov funtov vreden program »Medgeneracijsko sožitje«, ki ga bo izvajala po vsej državi s ciljem premagati stereotipe o starosti. Razmišljajo, kako bi med seboj pomešali starejše in mlajše generacije.

V drugem poglavju govorijo o gradnji družbe za vse starosti s skupnimi močmi. »Vsakdo se mora vključiti v aktivnosti za družbo vseh starosti, ker se vsi staramo. Vsakdo se bo moral soočiti z načrtovanjem za starost, pri tem pa mu mora pomagati družina, država in lokalna skupnost« so navedli. Pri vseh načrtovanih programih so navedli tudi konkretne zneske, ki jih bodo porabili za pripravo in izvedbo programov.

Avstrijci so v dokumentu Altern und Zukunft, Bundesplan für Seniorinnen und Senioren (2013) posvetili posebno poglavje Medgeneracijskim razmerjem in odnosom.

V Avstriji že leta vedno znova postavljajo zahteve po medresorski medgeneracijski politiki. Ta bi morala urediti medgeneracijske odnose. »Empirično gre predvsem za pomanjkanje pozornosti za enakopravno in pravično uvrščanje oseb različnih starostnih skupin v vse procese odločanja« so zapisali. Ob tem gre za v raziskavah ugotovljeno latentno družbeno učinkovito diskriminacijo starosti. Zlasti v diskurzu o medgeneracijskih odnosih je pomembno, da se popravijo napačne slike (o starejših).

Javno mnenje vidi medgeneracijske odnose med mladimi in starimi kot napete in konfliktno. Na prvi pogled to drži, zlasti ko se pogovarjamo o financiranju pokojnin in dolgotrajne oskrbe ali o različnih vrednotah in načinu življenja različnih generacij. Empirične študije pa kažejo, da vladata tako v družini kot v družbi kot celoti solidarnost in vzajemno priznavanje. Družinska zveza in v drugi liniji tudi krog

prijateljev, predvsem pa medgeneracijski odnosi v nuklearni družini (starši - otroci), se kažejo v vseh ustreznih študijah kot vedno zelo uspešni, solidarni sistemi varnosti v izrednih razmerah in razmerah potreb po pomoči in podpori. Za Avstrijo je bilo postavljeno, da ne le, da so pričakovanja pomoči družine izredno visoka, ampak da je to pričakovanje tudi popolnoma upravičeno - v večini primerov, če bi prišlo do potreb po pomoči, ta ne bi izostala.

Le 1 % vprašanih vseh starostnih skupin v Avstriji je izjavilo, da nimajo nikogar, na koga bi se obrnili ob manjši ali hujši stiski. Odgovori so bili dokaj konstantni med vsemi starostnimi skupinami. Samo pri morebitnih velikih finančnih težavah jih je 5 % izjavilo, da se ne bi imeli na koga obrniti. Zelo stari so pri tem odgovoru vodili s 7 %, mlajši od 40 let pa le s 3 %.

Odnos do drugih generacij, ne glede na starost, je zlasti pri starejših uvrščen zelo visoko. Avtorji menijo, da je za večino prebivalstva negativno sliko medgeneracijskih odnosov treba pripisati predvsem medijem pripisati .

Navidezno vroče teme v razpravah med generacijami v krogu družine so pokazale visoko mero soglasja med generacijami. Najpogosteje so se starši in odrasli otroci pogovarjali o odnosu do dela in poklica, o poslovanju z denarjem in o za materialistične – postmaterialistične konverznosti zelo občutljivem področju odnosa do vrednot kot so marljivost, natančnost, disciplina, red in čistoča. Odnosi med generacijami v družbi so se v raziskavah pokazali tudi pozitivno, vendar pa so ta razmerja manj močna in kohezivna kot v družini. Vsekakor sovraštvo proti starejšim ni prevladovalo.

Po mnenju avstrijskih raziskovalcev je treba pretehtati izjemno slabo medgeneracijsko komunikacijo zunaj kroga družine. Problem bodočnosti medgeneracijskih odnosov bo v naraščajočem pomanjkanju komunikacij in razumevanja med mladimi in starimi. Ker (raziskovalci) v medsebojnih odnosih starostnih skupin vedno znova zaznavajo vse manj komunikacij, se zdi vedno bolj zaželeno vsako spodbujanje medgeneracijskega dialoga.

Na področju medgeneracijskih odnosov so Avstrijci sprejeli naslednja cilja:

1. Postaviti staranje v središče («mainstreaming ageing») programa vzpostavljanja enakovrednosti in enakopravnosti ljudi različnih starosti.
2. Zastaviti medresorsko medgeneracijsko politiko.

Za uresničevanje zgornjih ciljev so strokovnjaki izdelali naslednja priporočila:

1. Javno bo treba gojiti filozofijo solidarnosti med starimi in mladimi.
2. Podpreti bodo morali izvajanje medgeneracijskih integrativnih pobud in projektov na vseh ravneh, upoštevajoč medgeneracijsko pravičnost.

V nemškem strateškem dokumentu Das Alter hat Zukunft (Bundesministerium für Bildung und Forschung von Deutschland 2011) so kot prvo raziskovalno področje na temo dolgožive družbe predvideli raziskave **osnovnih vprašanj dolgožive družbe** – raziskovanje, ki se mora orientirati na iskanje konceptov, modelov in rešitev, se mora opreti na vprašanje, v kakšni družbi želijo živeti Nemci v bodočnosti. Graditi morajo bazo znanja za uspešno gradnjo dolgožive družbe, ustvariti realno sliko starosti, spoznati medgeneracijske konflikte, jih blažiti in razmišljati o sprejemljivosti tehnoloških rešitev.

Irci so v strategiji aktivnega staranja 2014 - 2020 **Positive ageing - starts now!** **The national positive ageing strategy 2013** (Department of Health of Northern Ireland 2013) zastavili vizijo družbe Irske, ki bo družba za vse generacije, ki pozdravlja in se pravilno pripravlja na staranje posameznika in družbe kot celote. Podpirala bo vse generacije, tudi starejše, da se bodo lahko zdravo telesno in duševno

starali, da bi lahko čim dlje obdržali ves svoj potencial. Promovirala in spoštovala bo vključevanje starejših v ekonomsko, socialno, kulturno, lokalno in družinsko življenje in spodbujala solidarnost med generacijami. Bo družba, v kateri se enakost, neodvisnost, participacija, skrb za sočloveka, samoizpolnitev in dostojanstvo starejših spoštuje do konca življenja.

5. Primeri dobrih praks v mednarodnem prostoru

V Nemčiji **zelo uspešno delajo večgeneracijske hiše, kjer izvajajo programe za vse generacije (Haus im Park der Körber-Stiftung).**

Na Irskem v okviru nevladne neprofitne organizacije Third age (Tretje življenjsko obdobje), katere cilj je izboljšati socialno vključevanje starejših, starejši prostovoljci poučujejo migrante angleščine.

V ZDA se zelo širijo programi medgeneracijskega sodelovanja med starejšimi, predšolskimi in šolskimi otroci (Generations United). 45 % aktivnih upokojenih Američanov želi delati z mladino. Od nje se naučijo inovacije in nove tehnologije. Ti, ki redno delajo z mladino, potrošijo 20 % več kalorij tedensko, se redkeje soočajo s padci in bolje opravljajo spominske teste. Otroci, s katerimi delajo starejši prostovoljci, imajo boljši uspeh v šoli. Medgeneracijski programi pripeljejo skupaj različne skupine in mreže ter pomagajo pri opuščanju zastarelih in negativnih stereotipov.

Mednarodno nevladno organizacijo **Cities of Service** je leta 2009 ustanovil nekdanji župan New Yorka Michael R. Bloomberg. Kot so napisali na svoji spletni strani, je to živahna zveza mest, kjer se vse generacije meščanov vključujejo kot prostovoljci pri reševanju lokalnih problemov. Zvezo so ustanovili župani 17 ameriških mest. Hitro se je razširila v ZDA, vanjo pa je vključenih tudi 9 angleških mest. Prostovoljci vseh generacij se združujejo in pomagajo županom revitalizirati mestne četrti, pomagajo mladim pri izobraževanju, delajo programe promocije zdravja, programe varnosti v javnosti in veteranske programe. Posebej dobro se je izkazalo sodelovanje županov s prostovoljci ob poplavih.

E. Larkin in V. Rosebrook sta izdali vodnik in standarde za vodenje medgeneracijskih programov.

6. Predlogi aktivnosti za izboljšanje medgeneracijskega sožitja v Sloveniji

Ukrepi so potrebni na vseh treh ravneh: na ravni družine, lokalne skupnosti in države.

K izboljšanju dobrih medgeneracijskih odnosov v družini lahko prispeva le država z dobro premišljeno in ciljno usmerjeno socialno politiko. Načrtovalci razvoja v Sloveniji bodo morali več narediti:

1. na programih socialne pomoči mladim družinam, ki so se znašle v socialni stiski,
2. na izboljšanju pomoči otrokom iz socialno ogroženih družin (šolska prehrana, učna pomoč, psihosocialna pomoč, enakopravno vključevanje teh otrok v šolske in obšolske aktivnosti),
3. povečati možnosti zaposlovanja mladih,

4. uvesti izobraževanje in psihosocialno pomoč neformalnim negovalcem,
5. čim prej sprejeti Zakon o dolgotrajni oskrbi, ki bo mladim družinam olajšal finančno breme skrbi za bolne in invalidne,
6. čim prej ustanoviti demografski sklad, ki bo delavcem zagotovil varno starost in družinam omogočil manj stresno življenje,
7. v predšolske in šolske izobraževalne programe uvesti izobraževanja o pomenu medgeneracijskega sodelovanja za kakovost življenja posameznika, lokalne skupnosti in družbe.

Na lokalni ravni je na področju medgeneracijskega sodelovanja že veliko narejenega. Društva, ki združujejo več generacij, imajo dolgo tradicijo, ob njih rastejo nove oblike medgeneracijskega združevanja prebivalstva. Za izboljšanje medgeneracijskega sožitja morajo:

1. lokalne skupnosti in država še naprej podpirati medgeneracijska združenja in sodelovanje med njimi; razpisi na področju medgeneracijskega sodelovanja morajo stimulirati skupne razpise več nevladnih neprofitnih organizacij,
2. tako država kot lokalna skupnost morata spodbujati nove iniciative na tem področju, ob tem pa paziti, da ne bo prihajalo do nasilne profesionalizacije in birokratizacije iniciativ civilne družbe, kar se v Sloveniji že dogaja,
3. v interesu celotne družbe je, da se različne oblike medgeneracijskega sodelovanja čim bolj širijo. Zato bi morale država in lokalne skupnosti več sredstev, ki se naberejo v skupni blagajni, namenjati razvoju in programom medgeneracijskih društev, centrov in središč,
4. Novo nastale oblike medgeneracijskega druženja, kot so medgeneracijski centri, središča in programi, mora država spremljati z raziskavami in pomagati civilni družbi z izmenjavo dobrih praks. Država mora podpreti informacijski center na tem področju, bodisi v rokah nevladnih organizacij ali v rokah neodvisne raziskovalne organizacije, Bodisi nevladni sektor sam, bodisi država morata pripraviti osnovne principe medgeneracijskih programov, ki bodo podpora vsem medgeneracijskim pobudam v lokalni skupnosti.
5. Načrtovalci razvoja morajo poskrbeti, da se bodo izvajalci novih oblik medgeneracijskega sodelovanja letno srečevali, si izmenjali informacije o učinkovitih programih in problemih, s katerimi se srečujejo.

Na državni ravni bo treba narediti največ.

1. Mnenjski voditelji (predsednik države, predsednik vlade, državni svet, SAZU, vodstva univerz, uveljavljeni pisci, umetniki in kulturni ustvarjalci) bodo morali v javnosti načeti preživete stereotipe o starejših, ki načenjajo medgeneracijsko sožitje.
2. Mnenjski voditelji bodo morali v javnosti začeti razpravo o vlogi posameznih generacij v političnih odločanjih v državi.

3. Vlada RS mora naročiti in plačati raziskavo o prispevku posameznih generacij k sožitju v družbi, jo dati v javno razpravo in popraviti sliko o starejših kot neproduktivnem delu slovenske družbe.
4. Vlada RS mora plačati, strokovnjaki različnih strok pa narediti program medijskega spodbujanja medgeneracijskega sožitja, javnega soočenja s škodljivimi stereotipi o starosti in staranju, razprave, prikaz primerov dobrih praks in prenos znanj, kako se soočajo z zastarelimi stereotipi v mednarodnem prostoru.
5. Vlada RS mora sprejeti kratkoročni, srednjeročni in dolgoročni program preprečevanja revščine v Sloveniji in nastajanja stereotipov liberalne družbe o revnih kot nesposobnih, lenih, neukih ljudeh. Revščina v Sloveniji že proizvaja nestrpnost med generacijami.
6. V dokumentu Aktivno in zdravo staranje v Sloveniji, katerega pripravo načrtuje Vlada RS, mora biti programom medgeneracijskega sožitja posvečen poseben prostor.

7. Zaključek

Ob pregledu mednarodnih in domačih dokumentov in programov se postavlja vprašanje, ali je treba posvetiti medgeneracijskemu sožitju in sodelovanju posebno pozornost, ali pa je treba le povečati finančno podporo združenjem in programom, ki že delujejo in jih ni malo. Neoliberalna filozofija ne podpira sodelovanja in medsebojne solidarnosti generacij. Zato bi morala politika posvetiti posebno pozornost iniciativam in obstoječim programom civilne družbe, ki mehčajo neoliberalno miselnost med ljudmi.

8. Literatura

Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz von Österreich. 2013. Altern und Zukunft - Bundesplan für Seniorinnen und Senioren. 4. Auflage, Wien 2013 *Altern und Zukunft. Bundesplan für Seniorinnen und Senioren*. Dostopno prek:

http://www.sozialministerium.at/cms/site/attachments/4/7/6/CH2229/CMS1218014040042/bundesseniorenplan_kompl.pdf (17. oktober 2015).

Cities of Service. Dostopno prek: <http://www.citiesofservice.org/> (17. oktober 2015).

Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 1998. *Psihologija družine*. Ljubljana: Založba Sophia.

Department of Health and Aged Care of Australia. Commonwealth of Australia. 2001. *National strategy for an ageing Australia: an older Australia, challenges and opportunities for all*.

Dostopno prek: http://www.ifa-fiv.org/wp-content/uploads/2012/11/062_Australia-2001-National-Strategy-for-an-Ageing-Australia.pdf (17. oktober 2015).

Dykstra, Pearl A. 2010. *Intergenerational family relationships in ageing societies*. Dostopno prek:

<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/docs/age/2010/Intergenerational-Relationships/ECE-WG.1-11.pdf> (16. oktober 2015).

Evropska komisija. 2009. *Eurobarometer 72 (jesen 2009, Slovenija)*. Dostopno prek:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_sl_sl_nat.pdf (16. oktober 2015).

Evropska komisija. 2010. *SILK (EU Survey on income and living conditions)*.

Evropska komisija. 2013. *Eurostat*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat> (16. oktober 2015).

Evropska komisija. 2015. *Eurostat: Statistika porazdelitve dohodka*. Dostopno prek:

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_distribution_statistics/sl (16. oktober 2015).

Finch, Janet in Jennifer Mason. 1990. Filial obligations and kin support for elderly people V *Ageing and Society*, 151-175. UK: Cambridge University Press.

Findeisen, Dušana. 2005. *Prihodnost starejših v Evropi*. Dostopno prek:

<http://www.univerzazatretjeobd-drustvo.si/strokovniClanki/Findeisen-Prihodnost%20starejsih%20v%20Evropi.pdf> (16. oktober 2015).

Findeisen, Dušana. 2014. *Medgeneracijsko sodelovanje, kaj je to?* Dostopno prek:

<http://www.ecileu.eu/wp-content/uploads/2014/06/So%C5%BFitje-generacij-danes-in-prihodnje.pdf> (16. oktober 2015).

Generations United. Dostopno prek: <http://www.gu.org/HOME.aspx> (17. oktober 2015).

Hlebec, Valentina in Maša Filipovič Hrast. 2009. *Medgeneracijska solidarnost v družini*. Dostopno prek: http://www.pef.uni-lj.si/ceps/dejavnosti/sp/27-10-2009/Hlebec_Filipovic-Hrast.pdf (17. oktober 2015).

Hozjan Tanja. 2010. *Aktualne dejavnosti na področju medgeneracijskega sodelovanja v Sloveniji*.

Dostopno prek: <http://revije.ff.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/article/viewFile/671/542> (17. oktober 2015).

Inštitut Antona Trstenjaka. *Krajevno medgeneracijsko središče*. Dostopno prek: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/old/medgeneracijskasredisca.html> (17. oktober 2015).

Körper-Stiftung. *Haus im Park der Körper-Stiftung*. Dostopno prek: <http://www.koerber-stiftung.de/gesellschaft/begegnungszentrum-haus-im-park.html> (17. oktober 2015).

Larkin, Elizabeth in Vicki Rosebrook. *Guidelines and Standards for intergenerational practice*. Dostopno prek: <http://extension.psu.edu/youth/intergenerational/research/guidelines-standards-for-intergenerational-practice> (17. oktober 2015).

Ministry of Social Affairs and Health, Finland 2011. *Always at the Optimal Age! The European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations 2012*. Finnish National Action Plan. Helsinki.

Ministry of Social Policy of New Zealand. 2001. *The New Zealand Positive Ageing Strategy*. Dostopno prek: <https://www.msd.govt.nz/about-msd-and-our-work/publications-resources/planning-strategy/positive-ageing/index.html> (17. oktober 2015).

Piekkola, Hannu. 2004. *Active ageing policies in Finland*. Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy. Dostopno prek: <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp898.pdf> (16. oktober 2015).

Seifert, Kurt in François Höpflinger. 2001. *Alter - Generation mit Zukunft: Antworten zum Thema Alter und Älterwerden*. Zürich: Pro Senectute Schweiz, Dostopno prek: http://www.pro-senectute.ch/uploads/media/Alter_generation_mit_zukunft.pdf (17. oktober 2015).

Stadt Frankenthal (Pfalz). *Mehrgenerationenhaus*. Dostopno prek: https://www.frankenthal.de/sv_frankenthal/de/Homepage/Leben%20in%20Frankenthal/Kinder,%20Jugend,%20Familie/Mehrgenerationenhaus/ (17. oktober 2015).

Statistični urad RS. 2015. *Stopnja tveganja revščine v letu 2014*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5426&idp=10&headerbar=8> (16. oktober 2015).

Statistični urad RS. 2016. *Podatkovna zbirka Si-stat 2016*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb> (16. oktober 2015).

Vidic, Jana. 2014. *Petina študentov staršem kupuje hrano in plačuje položnice. Val 202, 28. april*. Dostopno prek: <http://val202.rtvsl.si/2014/04/petina-studentov-starsem-kupuje-hrano-in-placuje-poloznice/> (16. oktober 2015).

Zveza društev upokojencev Slovenije. 2015. *Podatkovna zbirka programa Starejši za starejše*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije.